

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Mazurkiewicz-Talaga
Sędziowie:	SA Jerzy Geisler (spr.) SO del. Ryszard Marchwicki
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Sylwia Woźniak

po rozpoznaniu w dniu 25 lutego 2015 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. C.**

przeciwko **(...) Spółce Akcyjnej V. (...) w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu, XIV Wydział Cywilnego z siedzibą w Pile

z dnia 28 maja 2014 r., sygn. akt XIV C 717/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

- 1) w punkcie 1 obniża zasądzoną kwotę odszkodowania do wysokości 10.000 zł (dziesięć tysięcy) wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 27 lutego 2012 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo o zapłatę odszkodowania powyżej kwoty 10.000 zł;
- 2) w punkcie 2 obniża zasądzoną kwotę zadośćuczynienia do wysokości 40.000 zł (czterdzieści tysięcy) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lutego 2012 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo o zapłatę zadośćuczynienia powyżej kwoty 40.000 zł;
- 3) w punkcie 3 kosztami sądowymi obciąża strony po połowie i na tej podstawie zasądza od pozwanego na rzecz powódki 2.770 zł, a koszty zastępstwa procesowego wzajemnie znosi;

II. w pozostałym zakresie apelację oddala;

III. koszty sądowe w postępowaniu odwoławczym rozdziela między stronami po połowie i na tej podstawie zasądza od powódki na rzecz pozwanej 2.500 zł, a koszty zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej wzajemnie znosi.

UZASADNIENIE

Powódka J. C. w pozwie skierowanym przeciwko pozwanemu (...) S.A. V. (...) z siedzibą w W. wniosła o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kwoty 45.000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lutego 2012 roku do dnia zapłaty z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej, kwoty 55.000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lutego 2012 roku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia, jak też kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego w wysokości czterokrotności stawki minimalnej oraz opłaty skarbowej od udzielonego pełnomocnictwa.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniosł o oddalenie powództwa w całości, zasądzenie od powódki na swoją rzecz zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz kwoty 17,00 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Wyrokiem z dnia 28 maja 2014 roku, sygn. akt: XIV C 717/13, Sąd Okręgowy w Poznaniu, XIV Wydział Cywilny z siedzibą w Pile, zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 45.000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lutego 2012 roku do dnia zapłaty (pkt 1), zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 55.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lutego 2012 roku do dnia zapłaty (pkt 2), kosztami postępowania obciążając pozwanego w całości i w związku z tym zasądzając od niego na rzecz powódki kwotę 12.774,00 zł, w tym kwotę 7.200,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz 34,00 zł tytułem zwrotu opłaty skarbowej od pełnomocnictwa (pkt 3).

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i wnioski prawne:

Dnia 2 grudnia 2011 roku około godz. 18:30 w M. przy ul. (...) doszło do wypadku drogowego – potrącenia przez samochód osobowy pieszego znajdującego się na oznaczonym przejściu dla pieszych. W wyniku tego zdarzenia pieszy N. C. poniósł śmierć na miejscu. N. C. w chwili zdarzenia miał ukończone 56 lat.

Sprawca wypadku był objęty ubezpieczeniem obowiązkowym w zakresie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych na podstawie umowy zawartej z pozwanym.

Przeciwko sprawcy wypadku toczyło się postępowanie karne, zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Wągrowcu z dnia 16 października 2012 roku o sygn. II K 61/12 i Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 3 kwietnia 2013 roku, sygn. IV Ka 122/13. Na mocy tych orzeczeń G. P. został uznany za winnego popełnienia czynu z art. 177 § 2 k.k.

Pozwany uznał swoją odpowiedzialność co do zasady i wypłacił powódce zadośćuczynienie w kwocie 20.000,00 zł i odszkodowanie w wysokości 15.000,00 zł oraz zwrócił koszty pogrzebu.

Powódka i N. C. byli małżeństwem od ponad trzydziestu lat i prowadzili wspólnie z córką gospodarstwo domowe. Ze związku stron pochodzą dwie pełnoletnie córki. Relacje małżonków układały się bardzo dobrze, wspierali się oni wzajemnie. N. C. udzielał się w różnych dziedzinach życia społecznego. Należał między innymi do (...), (...) oraz był działaczem (...). N. C. był dla żony autorytetem oraz inicjował wspólne wyjścia małżonków. J. i N. C. nie mieli problemów finansowych, byli aktywnymi osobami, często wspólnie wychodzili, uprawiali nordic walking, chodzili na kabarety, wyjeżdżali na wycieczki weekendowe oraz dłuższe wczasy, w tym także zagraniczne, uczestniczyli w imprezach, zabawach karnawałowych i spotkaniach towarzyskich. Małżonkowie razem podejmowali decyzje we wszelkich życiowych sprawach, jednakże decydujący głos należał do męża powódki. Małżonkowie byli ze sobą silnie związani emocjonalnie, nie kłócili się i mieli wspólne plany na przyszłość.

N. C. zajmował się sprawami urzędowymi oraz dbał o działkę stron i wykonywał prace remontowe w domu stron. Mąż powódki pracował w (...) S.A. Oddział w C., gdzie uzyskiwał wynagrodzenie w kwocie 3.420,00 zł miesięcznie i głównie to on ponosił koszty utrzymania rodziny. Ponadto otrzymywał trzynastą pensję, dwa razy w roku uzyskiwał premie w wysokości połowy wynagrodzenia oraz dofinansowanie do wyjazdów wakacyjnych. Powódka wraz z mężem

zamierzali wymienić dach na garażu, zrobić remont kuchni, zbudować dodatkowy wjazd na posesję oraz pomóc córce przy zakupie mieszkania. Ponadto małżonkowie planowali wycieczkę do P. i nad morze.

Mąż powódki był osobą aktywną fizycznie i nie skarżył się na dolegliwości zdrowotne. Cierpiał na cukrzycę i nadciśnienie, miał założony stent, jednakże choroby te były zaleczone, a mężczyzna przyjmował leki i pozostawał pod stałą opieką lekarską.

Powódka po śmierci męża przez okres miesiąca pozostawała na zwolnieniu lekarskim, a przez okres 1,5 roku korzystała z opieki psychiatry i zażywała leki. U J. C. występowały myśli o śmierci. Powódka załamała się, płakała, miała problemy ze snem i korzystała ze wsparcia psychologicznego. Wpadła w depresję, zamknęła się w sobie, stała się bardziej nerwowa i miała problemy z koncentracją. Ponadto u powódki pojawiły się dolegliwości fizyczne: zaburzenie łaknienia, apatia, wyczerpanie oraz problemy z oddychaniem.

Po śmierci męża powódka znacznie ograniczyła kontakty towarzyskie i nie spotykała się ze znajomymi. Ponadto nie uczestniczyła w imprezach w mieście i bardzo rzadko wychodziła z domu. Czuła się samotna. Obecnie ma kontakt z rodziną i widuje się z dwiema koleżankami. Poza tym wciąż nie czuje się dobrze wychodząc z domu.

Powódka do dzisiaj odczuwa skutki śmierci męża, ma problemy z koncentracją, odczuwa smutek i rozważa dalsze korzystanie z opieki psychologicznej. Stan psychiczny powódki może jej utrudniać wykonywanie zadań związanych z obowiązkami domowymi oraz zawodowymi, jak też wpływa na relacje międzyludzkie. Ponadto powódka musiała najmować osoby do prac wykonywanych do tej pory przez męża. Od niedawna powódka jest w stanie oglądać programy w telewizji. Praca zawodowa jest dla niej formą terapii.

U powódki występują przewlekłe zaburzenia pourazowe. W sposób szczególny odczuwa brak męża w okresie Barbórki i Świąt Bożego Narodzenia.

Na skutek śmierci zmieniła się sytuacja materialna powódki. Dochody N. C. stanowiły 2/3 domowego budżetu. Małżonkowie nie posiadali żadnych oszczędności, gdyż w sytuacji nagłej potrzeby środki gromadzone były doraźnie. Powódka musi korzystać z pracy najemnej przy obowiązkach domowych, które do tej pory wykonywał jej mąż, co wiąże się z ponoszeniem dodatkowych kosztów.

Miesięczne koszty ponoszone przez powódkę obejmują: opłaty za energię elektryczną – 125,00 zł, podatek od nieruchomości – 123,00 zł, opłaty za gaz – 50,00 zł, wodę – 50,00 zł, konsultacje ortopedyczne wraz z rehabilitacją – 50,00 zł, wizyty u psychiatry wraz z dojazdem do B. – 170,00 zł, wyżywienie, kosmetyki, ubrania, artykuły chemiczne i lekarstwa – 800,00 zł, utrzymanie samochodu – 150,00 zł, Internet – 80,00 zł, abonament telewizyjny – 40,00 zł, opłaty za telefon – 35,00 zł, wywóz odpadów – 14,00 zł oraz ubezpieczenie budynku – 21,00 zł, opał – 220,00 zł, korzystanie z pomocy sąsiada przy pracach na działce – 100,00 zł, koszty utrzymania działki, konserwacja sprzętu do pracy w ogrodzie i środki do oczyszczalni przydomowej – 30,00 zł, łącznie 2.031,00 zł miesięcznie.

Aktualnie powódka zamieszkuje w M. z młodszą córką i swoją matką, które okazjonalnie dokładają się do utrzymania domu. Powódka jest wspierana przez rodzinę, jednakże wciąż odczuwa pustkę po stracie męża.

Powódka ma obecnie 58 lat i pracuje jako sprzedawca. Z tego tytułu otrzymuje wynagrodzenie w kwocie 1.080,00 zł miesięcznie. Ponadto uzyskuje rentę po mężu w kwocie 1.900,00 zł netto miesięcznie.

W tak ustalonym stanie faktycznym, po przeprowadzeniu oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługuje w całości na uwzględnienie.

Podstawę prawną rozstrzygnięcia w zakresie odszkodowania na rzecz powódki stanowił art. 446 § 3 k.c.

Sąd I instancji wskazał, że po śmierci męża sytuacja życiowa powódki uległa znacznemu pogorszeniu, a stopień tego pogorszenia należy uznać za znaczny. Odejście męża oznaczało dla powódki utratę świadczeń z zakresu pomocy, wsparcia w codziennym życiu ze strony osoby, która zapewniała je powódce w szerokim zakresie. Na skutek

w/w zdarzenia powódka straciła męża, najbliższą osobę, która osobistymi staraniami pomagała w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zajmowała się sprawami urzędowymi, pracami ogrodowymi i remontowymi oraz w przeważającym stopniu partycypowała w kosztach utrzymania. N. C. był pracownikiem (...) S.A. Oddział w C., gdzie uzyskiwał wynagrodzenie w kwocie 3.420,00 zł miesięcznie. Powódka wciąż uzyskuje dochód z tytułu zatrudnienia w kwocie około 1.000,00 zł oraz rentę po mężu. Ponadto N. C. otrzymywał trzynastą pensję, dwa razy w roku uzyskiwał premie w wysokości połowy wynagrodzenia oraz dofinansowanie do wyjazdów wakacyjnych. Małżonkowie wyjeżdżali wspólnie na wycieczki w Polsce i za granicą. Ponadto koszty utrzymania domu państwa C. nie zmieniły się, zatem obecnie powódka w całości musi pokrywać je sama.

Śmierć poszkodowanego spowodowała, że na powódkę spadły obowiązki domowe, którymi do tej pory zajmował się jej mąż, tj. przede wszystkim dbanie o działkę małżonków. W związku z tym jest ona zmuszona korzystać w tym zakresie z pomocy innych osób i ponosić z tego tytułu dodatkowe koszty. Ponadto powódka choruje na depresję i w związku z tym przyjmowała leki przeciwdepresyjne oraz leczyła się u psychiatry w B., co także wiąże się z koniecznością wydatkowania zwiększonych środków pieniężnych.

W związku ze śmiercią męża powódka utraciła realną możliwość polepszenia warunków życia w przyszłości. Tymczasem N. C. był osobą w pełni sprawną fizycznie, stąd można uznać za prawdopodobne, że powódka mogła liczyć na jego pomoc oraz wsparcie przez okres od kilkunastu do kilkudziesięciu lat. Wprawdzie mąż powódki miał problemy z nadciśnieniem i chorował na cukrzycę, jednakże choroby te były zaleczone, mężczyzna przyjmował leki, pozostawał pod opieką lekarską i nie odczuwał żadnych negatywnych konsekwencji w codziennym funkcjonowaniu, związanych ze schorzeniami.

Co więcej, pogorszyła się także sytuacja życiowa powódki na płaszczyźnie towarzyskiej. N. C. był aktywnym działaczem społecznym, zaangażowanym w różnorodne inicjatywy, stąd to przede wszystkim on inicjował spotkania towarzyskie, uroczystości i imprezy, w których uczestniczyła także powódka. Jednakże po śmierci męża jej aktywność w tej sferze uległa znacznemu ograniczeniu. J. C. bardzo rzadko wychodzi z domu, spotyka się wyłącznie z dwiema koleżankami i nie uczestniczy w imprezach lokalnych i wydarzeniach kulturalnych, co miało miejsce do tej pory.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że stosowne odszkodowanie z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej powódki powinno wynosić 60.000,00 zł. Z uwagi na okoliczność, że powódka uzyskała od strony pozwanego kwotę 15.000,00 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej Sąd uwzględnił żądanie powódki i zasądził na jej rzecz kwotę 45.000,00 zł tytułem odszkodowania.

Podstawą rozstrzygnięcia w zakresie należnego powódce zadośćuczynienia był art. 446 § 4 k.c. Sąd Okręgowy uznał, że także w tym zakresie roszczenie powódki jest słuszne w całości, a argumentacja pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem powódka wykazała wszelkie okoliczności potwierdzające słuszność jej roszczeń.

Ustalając wysokość należnego powódce zadośćuczynienia Sąd I instancji wziął pod uwagę, że powódka pozostawała w związku małżeńskim ze zmarłym N. C. przez okres ponad 30 lat i łączyła ich silna więź emocjonalna. Zgodnie z zasadami doświadczenia życiowego oczywiste jest, iż adaptacja do tak diametralnej zmiany, jakim jest nagła utrata osoby, z którą spędziło się kilkadziesiąt lat swojego życia jest procesem długotrwałym i niezmiernie trudnym. Niespodziewana śmierć współmałżonka jest zawsze przeżyciem traumatycznym, bolesnym i wywołującym cierpienia o znacznym natężeniu. Małżonkowie tworzyli zgodne i żyte ze sobą małżeństwo. Nie dochodziło między nimi do poważnych nieporozumień i konfliktów. J. i N. C. mieli wspólne plany, liczyli na to, że będą wspólnie podróżować i korzystać z życia. Nie tylko prowadzili oni wspólne gospodarstwo domowe, ale także razem spędzali czas i wspierali się wzajemnie. Małżonkowie wspólnie wyjeżdżali, uprawiali nordic walking, uczestniczyli w spotkaniach towarzyskich, imprezach lokalnych i wydarzeniach kulturalnych. Sąd Okręgowy podkreślił przy tym, że N. C. pełnił istotną rolę w rodzinie. Był osobą aktywną, która udzielała się społecznie na różnorodnych polach i motywowała powódkę do aktywności towarzyskiej. Obecnie powódka musi także najmować osoby do prac, którymi do chwili śmierci zajmował się N. C..

W związku z powyższym śmierć męża była dla powódki przeżyciem niezwykle dramatycznym, z którym nie sposób się pogodzić. Jest to tym bardziej zasadne mając na uwadze fakt, że była to śmierć tragiczna oraz że nastąpiła ona nagle i niespodziewanie.

Sąd I instancji nie miał wątpliwości, iż utrata poczucia stabilizacji i wsparcia, które zapewniała powódce obecność męża, miała istotny wpływ na jej sferę psychiczną i emocjonalną. J. C. po śmierci męża załamała się, wpadła w depresję, miała problemy ze snem, koncentracją i często płakała, a w związku niemożnością samodzielnego poradzenia sobie z zaistniałą sytuacją korzystała z opieki psychiatrycznej i psychologicznej oraz zażywała leki. Powódka stała się także bardziej nerwowa i ma problemy z koncentracją. Powracanie do dnia wypadku i śmierci męża wciąż stanowi dla niej duże przeżycie i jest czynnikiem stresogennym, powodującym smutek i przygnębienie. Po utracie męża ucierpiały także relacje społeczne powódki. J. C. ograniczyła kontakty towarzyskie, stała się bardziej zamknięta w sobie, apatyczna i doświadcza samotności. Wprawdzie ma wsparcie w rodzinie, jednakże nie jest ono w stanie wypełnić pustki po stracie męża. Powódka nie widzi możliwości związania się z innym mężczyzną, co, biorąc pod uwagę jej wiek i stan emocjonalny po stracie męża, zdaje się być wysoce prawdopodobne.

U powódki występują przewlekłe zaburzenia pourazowe.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że powódce należne jest zadośćuczynienie w wysokości 75.000,00 zł. W związku z tym, że powódka otrzymała już od pozwanego kwotę 20.000,00 zł tytułem zadośćuczynienia, zasądzeniu na jej rzecz podlegała kwota 55.000,00 zł.

O odsetkach od zasądzonych kwot orzeczono na podstawie art. 481 § 1 i 2 zd. 1 k.c. Sąd Okręgowy uznał, że w momencie zakończenia postępowania likwidacyjnego pozwany dysponował już informacjami, z których wynikało, że żądanie powódki jest rzeczywiście słuszne w zasądzonej wyrokiem wysokości. W związku z powyższym uwzględnił roszczenie powódki w kwestii odsetek i zasądził je od dnia 27 lutego 2012 roku.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.

Wyrok apelacją w całości zaskarżył pozwany, zarzucając naruszenie:

1. art. 446 § 3 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na braku wykazania znacznego pogorszenia sytuacji majątkowej powódki wskutek śmierci męża,
2. art. 446 § 3 k.c. poprzez błędną wykładnię prowadzącą do uznania przez Sąd I instancji, że odpowiednią kwotę dodatkowego odszkodowania należnego powódce będzie kwota 60.000,00 zł, z uwzględnieniem kwot wypłaconych przez pozwanego w toku postępowania likwidacyjnego, podczas gdy zasądzona na rzecz powódki kwota odszkodowania jest w ocenie pozwanego wygórowana i nie może zostać uznana jako utrzymana w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i stopie życiowej społeczeństwa,
3. art. 446 § 4 k.c. poprzez błędną wykładnię prowadzącą do uznania przez Sąd I instancji, że odpowiednią kwotą dodatkowego zadośćuczynienia należnego powódce będzie kwota 75.000,00 zł, z uwzględnieniem kwot wypłaconych przez pozwanego w toku postępowania likwidacyjnego, podczas gdy zasądzona na rzecz powódki kwota zadośćuczynienia jest w ocenie pozwanego wygórowana i nie może zostać uznana jako utrzymana w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i stopie życiowej społeczeństwa,
4. art. 6 k.c. w zw. z art. 446 § 3 k.c. poprzez uznanie, iż powódka udowodniła, że na skutek śmierci męża nastąpiło znaczne pogorszenie jej sytuacji życiowej, uzasadniające wysokość kwoty odszkodowania zasądzonego na rzecz powódki,
5. art. 6 k.c. w zw. z art. 446 § 4 k.c. poprzez uznanie, że powódka udowodniła, iż zakres doznanej przez nią krzywdy na skutek śmierci męża uzasadnia wysokość kwoty zadośćuczynienia zasądzonej na rzecz powódki,

6. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd I instancji dowolnej oceny materiału dowodowego, zwłaszcza zeznań powódki i uznanie, że podane przez nią okoliczności stanowią podstawę do zasądzenia zadośćuczynienia i odszkodowania w tak rażąco wygórowanej wysokości.

Mając na uwadze powyższe skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu w I i II instancji według norm przepisanych, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Poznaniu, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia także o kosztach postępowania apelacyjnego.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 25 lutego 2015 roku pełnomocnik powódki wniósł o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego zasługiwała na częściowe uwzględnienie.

Ustalenia faktyczne Sądu I instancji nie budzą wątpliwości i nie są kwestionowane w apelacji. Stąd Sąd Apelacyjny ustalenia te w pełni akceptuje, przyjmując je za podstawę własnego rozstrzygnięcia. Dają one jednak podstawę do częściowo odmiennej oceny prawnej w zakresie wysokości należnych powódce świadczeń.

Rację ma skarżący zarzucając Sądowi I instancji błędną wykładnię art. 446 § 3 i 4 k.c.

W aktualnie obowiązującym stanie prawnym, tj. po wprowadzeniu z dniem 3 sierpnia 2008 roku § 4 do art. 446 kodeksu cywilnego, pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c., należy interpretować wąsko, tj. oceniać wyłącznie w aspekcie szkody materialnej. Celem odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. ma być zrekompensowanie rzeczywistego i znacznego pogorszenia sytuacji życiowej, a więc uszczerbku o charakterze majątkowym. Źródłem tego roszczenia nie mogą być natomiast przesłanki o charakterze niemajątkowym, gdyż te statuują roszczenie o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. Wskazane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stanowisko Sądu Najwyższego, wyrażone w wyroku z dnia 5 stycznia 1968 roku, sygn. akt: I PR 424/67, jest nieadekwatne do obecnego stanu prawnego, gdyż dotyczy rozstrzygnięć opartych na stanach faktycznych sprzed 3 sierpnia 2008 roku, gdy art. 446 k.c. nie zawierał jeszcze § 4. Wówczas odszkodowanie przewidziane w § 3 art. 446 k.c., w świetle ówczesnego orzecznictwa, miało rekompensować nie tylko szkodę majątkową, ale także szkodę, którą określano jako „trudno uchwytaną”, co sprowadzało się do szkody niemajątkowej, jaka była związana ze śmiercią osoby bliskiej.

Nietrafnie natomiast zarzuca skarżący, iż strona powodowa nie udowodniła podstaw do przyznania jej dodatkowych, poza dobrowolnie przyznanymi w toku postępowania likwidacyjnego, świadczeń z tytułu odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie art. 446 § 3 i 4 k.c. Takie dowody powódka zaoferowała, zaś Sąd Okręgowy uznał je za wiarygodne, natomiast zarzuty skarżącego sprowadzają się w zasadzie do kwestionowania wysokości przyznaných świadczeń. Sąd Apelacyjny przychylił się do stanowiska pozwanego, że są one wygórowane.

Przepis art. 446 § 3 k.c. przewiduje możliwość swoistej rekompensaty związanej ze znacznym pogorszeniem sytuacji życiowej najbliższych członków rodziny zmarłego. Określając wysokość odszkodowania przyznanego najbliższym członkom rodziny osoby zmarłej z powodu wypadku zawinionego przez inną osobę, jeżeli wskutek śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej, sąd jest obowiązany wziąć pod uwagę różnicę między stanem, w jakim znaleźli się członkowie rodziny zmarłego po jego śmierci, a przewidywanym stanem materialnym, gdyby zmarły żył (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2004 roku, sygn. akt: I CK 83/04, M. Prawn. 2004/16/726). Pogorszenie sytuacji życiowej polega nie tylko na pogorszeniu obecnej sytuacji materialnej, ale także na utracie rzeczywistej możliwości uzyskania stabilnych warunków życiowych oraz ich realnego polepszenia (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 10 listopada 2010 r., II CSK 213/10, LEX nr 950429).

Poczynione w sprawie ustalenia faktyczne wskazują, iż sytuacja majątkowa powódki, na skutek śmierci męża, nie uległa tak drastycznemu pogorszeniu, by uzasadniało to przyznanie odszkodowania w łącznej wysokości 60.000,00 zł. Powódka w chwili obecnej oprócz wynagrodzenia za pracę w kwocie 1.080,00 zł, otrzymuje także rentę po mężu w wysokości 1.900,00 zł netto miesięcznie. Wprawdzie za życia N. C. rodzina dysponowała wyższymi dochodami, gdyż jego wynagrodzenie wynosiło 3.420,00 zł netto bez trzynastej pensji, premii oraz dofinansowania wyjazdów wakacyjnych, jednakże wyższe były też koszty prowadzenia gospodarstwa domowego. Obejmowały one bowiem wydatki na utrzymanie męża, w tym na wyżywienie, ubiór czy leczenie (zwłaszcza, że mąż powódki cierpiał na cukrzycę i nadciśnienie).

Istotne znaczenie ma również eksponowana w apelacji okoliczność, że powódka zamieszkuje obecnie wraz z matką i córką, które jedynie okazjonalnie przyczyniają się do utrzymania domu. Powódka na rozprawie w dniu 11 września 2013 roku przyznała, iż wcześniej też zamieszkiwała z córką, jednakże aktualnie córka obroniła już pracę magisterską i podjęła pracę. Zatem ma możliwość partycypowania w kosztach utrzymania domu.

Nie można oczywiście pomijać faktu, że przejawem pogorszenia się sytuacji życiowej powódki jest także konieczność zatrudnienia osoby do pomocy przy czynnościach wykonywanych osobiście przez męża powódki. Jednakże wydatki na ten cel powódka określiła na kwotę jedynie 100,00 zł w miesiącu.

Natomiast na wysokość odszkodowania nie mogą wpływać takie okoliczności, jak ograniczenie przez powódkę udziału w życiu towarzyskim, gdyż określają one szkodę niemajątkową.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności Sąd Apelacyjny uznał, że odpowiednim odszkodowaniem z tytułu pogorszenia się sytuacji życiowej powódki powinna być kwota 25.000,00 zł, a ponieważ ubezpieczyciel wypłacił już z tego tytułu w postępowaniu likwidacyjnym 15.000,00 zł, zasądzeniu podlegała jedynie kwota 10.000,00 zł.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego również przyznane powódce zadośćuczynienie jest wygórowane.

Zadośćuczynienie, o którym mowa w art. 446 § 4 k.c., ma zrekompensować cierpienie, ból i poczucie osamotnienia po śmierci osoby najbliższej. Określając wysokość tego zadośćuczynienia należy wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności mające wpływ na rozmiar doznanej przez poszkodowanego krzywdy, a więc przede wszystkim wstrząs psychiczny i cierpienia moralne, wywołane śmiercią osoby bliskiej, poczucie osamotnienia i pustki po jej śmierci, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, rolę w rodzinie pełnioną przez osobę zmarłą, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem śmierci osoby bliskiej (np. nerwicy, depresji), stopień, w jakim pokrzywdzony będzie umiał znaleźć się w nowej rzeczywistości i ją zaakceptować, wiek pokrzywdzonego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2011 r., III CSK 279/10, niepubl., z dnia 10 maja 2012 r., IV CSK 416/11, LEX nr 1212823).

Sąd Okręgowy, określając wysokość należnego powódce z tego tytułu świadczenia, wziął pod uwagę powyższe okoliczności, akcentując w szczególności fakt, że małżonków łączyła silna więź emocjonalna. Z tego też względu adaptacja do nowych warunków jest procesem długotrwałym i trudnym. Stanowisko to Sąd Apelacyjny podziela, jednakże istotne znaczenie ma także to, że krzywda, polegająca jedynie na ujemnych przeżyciach psychicznych, będąca szkodą uzasadniającą wypłatę zadośćuczynienia, ma zwykle charakter przemijający. Okoliczność ta nie została jednak uwzględniona przez Sąd Okręgowy. Proces żałoby, jaką przeżywała powódka po stracie męża, został już zakończony. Obecnie powódka nie korzysta już z pomocy psychiatry, zaprzestała przyjmowania leków antydepresyjnych, kontynuuje jedynie wizyty u psychologa. Obecnie pojawiają się epizody powrotu do tego tragicznego zdarzenia, zwłaszcza w związku z uroczystościami rodzinnymi czy w dniu Barbórki. Niemniej jednak powódka, przy wparciu rodziny, powróciła do codziennych obowiązków i pracuje zawodowo.

W tych okolicznościach poczucie krzywdy w związku ze śmiercią męża powinna jej, zdaniem Sądu Apelacyjnego, rekompensować łączna kwota 60.000,00 zł. Ubezpieczyciel dobrowolnie wypłacił powódce 20.000,00 zł, zatem zasądzeniu podlegała kwota 40.000,00 zł. Świadczenia w tej wysokości mają realną ekonomiczną wartość i mieszczą

się w górnych granicach kwot zasądzanych z omawianego tytułu na rzecz małżonków w związku ze śmiercią współmałżonka.

Podkreślić przy tym należy, że wysokość zadośćuczynienia nie może być nadmierna w stosunku do doznanej krzywdy i aktualnych stosunków majątkowych społeczeństwa, a więc powinna być utrzymana w rozsądnych granicach (zob. G.Bieniek, w: Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia, Zobowiązania, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Wyd.6, W-wa 2006r, Tom 1, str. 473 – 478 i podane tam przykłady z orzecznictwa). Zasada obiektywizacji i miarkowania zadośćuczynienia, tak, aby świadczenie to nie odstawało w sposób rażący od realiów ekonomicznych życia społecznego i nie stanowiło źródła wzbogacenia, podkreślana jest od lat w orzecznictwie sądów i nie straciła również obecnie na aktualności (z nowszych orzeczeń por. np. wyroki Sadu Najwyższego: z dnia 12 września 2002r w spr. IV CKN 1266/00, LEX nr 80272 oraz z dnia 26 listopada 2009r w spr. III CSK 62/09, (...), nr III z 2010r, poz. 80).

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., w punkcie 1, obniżając zasądzoną kwotę odszkodowania do wysokości 10.000,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 27 lutego 2012 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo o zapłatę odszkodowania powyżej kwoty 10.000,000 zł – pkt I 1) wyroku Sądu Apelacyjnego.

Na tej samej podstawie prawnej zmianie podlegało także rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 2 zaskarżonego wyroku w ten sposób, że Sąd Apelacyjny obniżył zasądzoną kwotę zadośćuczynienia do wysokości 40.000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lutego 2012 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo o zapłatę zadośćuczynienia powyżej kwoty 40.000,00 zł – pkt I 2) wyroku Sądu Apelacyjnego.

Pociąga to za sobą także zmianę zawartego w wyroku Sądu I instancji rozstrzygnięcia o kosztach procesu, które muszą być ponownie rozdzielone, proporcjonalnie do ostatecznego wyniku sporu (art. 100 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c.), przy założeniu, że powódka utrzymuje się przy roszczeniach stanowiących 50 % zgłoszonych łącznie w pozwie żądań (100.000,00 zł / 50.000,00 zł).

Na koszty postępowania w sprawie składają się: koszty sądowe w łącznej wysokości 5.540,00 zł, w tym opłata od pozwu w wysokości 5.000,00 zł oraz wynagrodzenie biegłego w wysokości 540,00 zł (poniesione przez stronę powodową) oraz poniesione przez obie strony koszty zastępstwa procesowego w wysokości po 3.600,00 zł (§ 2 ust. 1, § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu i § 2 ust. 1, § 6 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu) oraz opłaty skarbowe od pełnomocnictw – po 17,00 zł.

W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 100 k.p.c. oraz art. 99 k.p.c., w punkcie 3, obciążając strony po połowie kosztami sądowymi i na tej podstawie zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 2.770,00 zł, a koszty zastępstwa procesowego zniósł wzajemnie – pkt I 3) wyroku Sądu Apelacyjnego.

W pozostałym zakresie apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. – pkt II wyroku Sądu Apelacyjnego.

Również koszty postępowania apelacyjnego podlegają rozliczeniu stosownie do wyników tego postępowania, przy przyjęciu, że wnioski apelacji uwzględniono w 50% (100.000,00 zł / 50.000,00 zł). Opłata od apelacji wyniosła 5.000,00 zł, zatem połowę tych kosztów, tj. 2.500,00 zł, powinna ponieść powódka. Natomiast koszty wynagrodzenia pełnomocników stron w wysokości 2.700 zł (§ 2 ust. 1 oraz § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, a także § 2 ust. 1 oraz § 13 ust. 1 pkt. 2 w zw. z § 6 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w

sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu) podlegały wzajemnemu zniesieniu.

Dlatego też na podstawie przepisów art. 100 k.p.c. oraz art. 99 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie III wyroku.

SSA Jerzy Geisler SSA Małgorzata Mazurkiewicz-Talaga SSO del. Ryszard Marchwicki